

A tehetséggondozáson a jövőnk múlik

Interjú Bácsné Trefil Edina tehetséggondozó koordinátorral

A tehetséggondozás célja a kiemelkedő képességű gyermekek, tanulók támogatása pedagógiai és pszichológiai eszközökkel annak érdekében, hogy képességeik még jobban ki tudjanak teljesedni. A pedagógiai szakszolgálat tehetséggondozó koordinátorra ennek érdekében kapcsolatot tart a szülőkkel és a pedagógusokkal, a gyermekkel az adott intézményben vagy azon kívül foglalkozó szakemberekkel és a tehetséggondozó hálózattal. A Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat (FPSZ) tagintézményei komoly szakmai tudással, tapasztalattal, hagyományokkal rendelkeznek és működnek, széles körű információs és helyi kapcsolati tőkével rendelkeznek, így az egyéni adottságokra és lehetőségekre szabott, hosszú távú támogatást tudnak nyújtani.

Szöveg: **Németh Gábor** | Fotó: Matehetsz

Milyen tevékenységi területei vannak a Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálatnak?

2013-ban történt egy EMMI-rendeletváltozás, amely jelentősen átalakította a szakszolgálatok szervezeti működését. Az ellátandó szakfeladatok, tevékenységi területek: nevelési tanácsadás (pszichológiai és gyógypedagógiai ellátás), korai fejlesztés, konduktív pedagógia, szakértői bizottság, pályaválasztási tanácsadás, logopédia, gyógytestnevelés, tehetséggondozás, óvoda-és iskolapszichológia. Ezeket a feladatokat 32 tagintézménnyel látja el az FPSZ, minden kerületben található tagintézményünk.

Korábban a pedagógiai szakszolgálati feladatokat különféle intézménytípusok látták el, mára azonban megtörtént az egységesítés. Milyen újításokat, új feladatokat, változásokat hozott az átszervezés?

Egyrészt szerkezeti átalakítás történt, másrészt új szakfeladatok érkeztek a tanácsadókhoz a korábbiak mellé. A pályaválasztási tanácsadás újonnan került az FPSZ-be, korábban különálló intézmény volt. Nagy változást jelentett az is, hogy a gyógytestnevelőket áthelyezték az iskoláktól a szakszolgálatokhoz. A szakértői tevékenység is átalakult, mert az korábban a szakértői bizottságokhoz tartozott, most pedig a tagintézményeknél kezdődik a gyerekek vizsgálata, és akkor kerül a szakértői bizottsághoz, ha szükség van az SNI meghatározására. A korai fejlesztés, a konduktív nevelés és a tehetséggondozás ugyancsak új szakfeladat.

Kinek a javaslatára és mikor ajánlott a pedagógiai szakszolgálathoz fordulni és igénybe venni a tehetséggondozást?

Bármikor lehet a szakszolgálathoz fordulni, ha kérdése van akár a szülőnek, akár a pedagógusnak. A jelentkezők nagy része önkéntes, általában a pedagógusok javaslatára a szülők kérik a segítséget, ami lehet vizsgálat, tanácsadás vagy terápiás ellátás is. Vannak olyan helyzetek is, amikor beutalóra érkeznek a gyerekek, a szakértői vizsgálatoknak van egy protokollja, szigorúbb kerete. Előfordulnak olyan esetek is, amikor erősebb, hatósági megkeresés érkezik, de ezek ritka helyzetek. Érdemes kiemelni, hogy ez ingyenes, preventív szemléletű ellátás, amelyet érdemes igénybe venni, a szakszolgálatok sokféle szakember közreműködésével nyújtanak komplex ellátást egészen a gyermek megszületésétől addig, amíg nappali tagozatos hallgatói jogviszonnyal rendelkezik az illető, sőt a szakértői vizsgálatokban most már esti munkarendű képzésben tanulók is részt vehetnek.

Ki és miként tud segíteni a tehetség felismerésében és gondozásában a pedagógiai szakszolgálatnál?

A tehetséggondozás egy fiatal ágazata a szakszolgálatnak, az FPSZ-ben 2013-ban jött létre a tehetséggondozó koordinátori munkaközösség. Ez azt jelenti, hogy minden kerületben van egy munkatársunk, akinek az a feladata, hogy összefogja az adott kerület tehetséggondozó munkáját. Ez a munka kerületenként változó, rengeteg tényező befolyásolja. Meghatározó, hogy az egyes kerületekben mire van kapacitás, vagy milyen foglalkozásra van elég jelentkező. Előfordul, hogy a kollégák az iskolákban dolgoznak az iskolapszichológusokkal és pedagógusokkal együtt, ez az intézmény igényeitől is függ.

Részen gondozási, részen koordinátori feladatokat látunk el. Az eszközkészletünk elsősorban a kognitív tehetségek azonosítására alkalmas, tekintettel arra, hogy nem vagyunk művészek, sportolók stb. A szakszolgálatok alapvetően valamilyen problémával küzdő gyerekekkel foglalkoznak, akik sokszor szakértői vizsgálattal érkeznek hozzánk, például tanulási nehézség gyanújával, és kiderülhet, hogy a nehézség mellett kiemelkedő képességük is van. Ha az azonosításon túl felmerülnek kérdések, akkor akár a személyiségfejlesztésben, akár bizonyos készségek fejlesztésében – például szociális készségekben, kreativitásban, együttműködésben, kommunikációs képességekben, stresszkezelésben – tudunk segíteni. Utóbbi azért is hangsúlyos, mert a nagyobbakra már komoly terhelés nehezedhet, fontos megtanulni, hogyan tudják óvni magukat.

A koordinátorok tevékenységéhez hozzátartozik egy kapcsolattartói szerepkör, nemcsak egymással, hanem külső személyekkel is összeköttetésben állnak. A tehetséggondozás hálózatos rendszer, amibe nagyon igyekszünk bekapcsolódni, országos szintű együttműködések is vannak más megyék szakszolgálataival, de például szoros kapcsolatban vagyunk a MATEHETSZ-szel is. Nemrég megjelent *A tehetség kézikönyve*, amiből

” A tehetséggondozásnak csak egyik aspektusa például a versenyekre való felkészítés. Az egész személyiségüket összetetten, a maga komplexitásában kell látnunk. A tehetségazonosító vizsgálatnak lényeges része a személyiség vizsgálata is, hogy láthatóvá váljon a teherbíróképesség, a motivációs rendszer, az énerő, énvédelem. ”

mi is kaptunk tőlük 23 példányt, így minden kerület tagintézményébe került belőle. Rendszeresen együttműködünk velük továbbképzések tekintetében és konferenciák kapcsán is. Fontos az információáramlás, így tudunk egymásnak lehetőséget, segítséget adni, összekapcsolni azokat az embereket, akik fontosak a gyerekek ellátásának érdekében. Ez történhet intézményes keretek között is, de külsős személyekre is vonatkozik, például edzőt, mentort, zenetanárt tudunk találni, olyanokat felkutatni, akik specifikusan tudnak az adott gyerekekkel foglalkozni.

Javasolhat tehát a szakember további tehetséggondozást, tehetségtámogató programokban való részvételt a gyermeknek?

Abszolút. Sajnos nehéz a helyzet, mert leginkább gyakorlati, empirikus, „csinálás” foglalkozásokról beszélünk, amelyeknek nagyrészt le kellett most állniuk. Viszont lettek online lehetőségek, és az eddig nálunk megfordult szülőkkel kapcsolatban vagyunk, így ha találunk az adott gyerek érdeklődési körének megfelelő programot vagy lehetőséget, akkor tudunk szólni nekik. Emellett persze továbbítjuk az információkat az intézmények felé is, de ők most érzékelhetően nagyon leterheltek.

A Mathias Corvinus Collegiummal (MCC) is tartjuk a kapcsolatot, rendszeres az együttműködésünk, több gyerekünket is sikerült hozzájuk bejuttatni. Épül tehát a hálózat, kifelé is, ötödik éve országos szinten is tartunk egy konferenciát a szakszolgálati koordinátori munkaközösség vezetőinek. Ez idén nyáron online konferenciaként valósult meg, büszkéek voltunk rá, hogy minden megye és négy egyházi pedagógiai intézmény képviselője is jelen volt. A tehetséggondozás rendszerszemléletben képzelhető el, legalábbis úgy tud jól funkcionálni, ha így állunk hozzá.

Milyen módszerekkel segítenek a szakemberek azokon a tanulókon, akiknek beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségei vannak, netán sajátos nevelési igényűek?

Az SNI-s ellátásban annyiban térnek el a módszerek a tehetséges gyerekek esetében, hogy a szakembereknek még kreatívabbnak kell lenniük. A tehetséggondozás általában nagyon energia- és időigényes műfaj. Egyedi módszereket kell kidolgozni, sok mindenben kell járatosnak lenni, tudni kell rugalmasan váltani a módszerek között, ehhez pedig széles repertoár szükséges. Például autizmus spektrumzavarral küzdő gyerekek köréből találkozunk gyakrabban olyanokkal, akik tehetségterülettel is érintettek, de tanulási nehézséggel, figyelemzavarral, hiperaktivitással, valamilyen „disz”-szel küzdő gyerek esetében is gyakran felfedezhető kiemelkedő teljesítmény. Minden gyereknek sajátos segítségigénye van, nem lehet sablonokkal dolgozni, inkább irányelvek, jellegzetességek vannak. Kétségtelenül több munkát jelent, de sokkal dinamikusabban zajlik a velük való munka, ami nagyon inspiráló, jó élmény tud lenni, és frissen tartja az embert!

Hogyan lehet csökkenteni a gyerekekre nehezedő teljesítménykényszert?

Fontos része a koordinátori tevékenységnek a szemléletformálás, a szülők és a pedagógusok tekintetében is. A tehetséggondozásnak csak egyik aspektusa például a versenyekre való felkészítés. Az egész személyiségüket összetetten, a maga komplexitásában kell látnunk. A tehetségazonosító vizsgálatnak lényeges része a személyiség vizsgálata is, hogy láthatóvá váljon a teherbíróképesség, a motivációs rendszer, az énerő, énvédelem. Hogy a tehetségét mennyire fogja tudni hatékonyan megmutatni, kibontakoztatni, nagymértékben függ érzelmi és szociális kompetenciáktól, készségektől. Mindenkinek egyéni a teherbíróképessége is, itt is megmutatkozik, hogy személyre szabottan kell segíteni.

Illetve örömet is találniuk kell abban, amit csinálnak, szem előtt kell tartani, hogy ne csak a teljesítmény legyen elsődlegesen meghatározó. Ez már rövid távon is lényeges, mert nagyon hamar kiéghetnek, és ha ezt nem veszik figyelembe, alulteljesítés alakulhat ki, és akár pszichoszomatikus problémák, hangulati zavarok, szorongásos problémák is elindulhatnak. A nagy teljesítményeknek a létrejötté lemondásokkal jár, és ahhoz, hogy ez egy fiatalnak megérje, sok embernek a jó együttműködésére van szükség. Nem lehet általánosan, órára pontosan meghatározni, hogy mennyi verseny vagy különóra jó, hanem egyénileg kell eldönteni.

Mi alapján lehet tájékozódni, mit érdemes szem előtt tartani a gyermek képességeinek megfelelő nevelési-oktatási intézmény kiválasztásához?

Erre megint azt kell mondanom, hogy mindig egyedi esetekről van szó, az adott helyzetet kell minél alaposabban körbejárni. Javaslom a kerületi szakszolgálatnak és koordinátornak a megkeresését, mert nekik

nagyon jó rálátásuk van az intézményekre, és ha a saját kerületünkben nem tudunk személyre szabottan megfelelő helyet találni, akkor egymástól tudunk érdeklődni a gyerekek számára leginkább ideális helyek iránt. Természetesen szempont az is, hogy ne kelljen naponta órákat utazni, amellett, hogy melyik iskola tolerálja az esetleges extra elfoglaltságait. Vannak, akiknek beválnak az erős középiskolák, de vannak, akiknek nem való, mert túlterhelik őket. Vannak, akiknek az alternatív iskolák válnak be, és természetesen azok sem működnek mindenkinek. Budapesten elég jó választék van, vidéken ez néha nehezebb ügy. Bármilyen intézményt is választanak végül, kell, hogy maradjon ideje a gyerekeknek a tehetségéhez kapcsolódó tevékenységekre, gazdagító programokra, és a legfontosabb, hogy legyen szabadideje is! Ne legyen egész napra betáblázva. Azt is tudni kell, hogy a család egész életét befolyásolja egy kiemelten tehetséges gyerek, főleg már középiskolás korban. Komoly áldozatokat hoznak, akár költöznek is emiatt. Nemcsak idő- és energia-, hanem komoly anyagi ráfordítást is jelenthet.

Sokat segít, hogyha ennek a folyamatnak részesei a pedagógusok is, mert ők egy újabb oldalukról látják a gyerekeket, és előkerülhetnek olyan aspektusok, amelyeket nem feltétlenül vesz észre a szakember vagy a szülő. Nehéz egyébként a pedagógusoknak is, ezt tegyük hozzá, például a differenciálás elengedhetetlen, de egy 30–35 fős osztályban differenciálni elképesztő kihívás. Nem is feltétlenül való mindenkinek egyformán a tehetséggondozás. Mindenkinek annyit jó beletenni, amennyit ő tud. A tehetséges fiatalok néha maguk alatt vágják a fát és nagyon önsorsrontó módon is tudnak viselkedni, ez a kreatív tehetség működéséből fakadó sajátosság lehet. Felkészültnek kell lenni, nem lehet rutinból kezelni őket – egyébként a többi gyereket sem kéne. Szükség van a folyamatos módszertani megújulásra, ezt most a vírushelyzet és a digitális oktatás is megmutatta. Rendszerszemléletű segítségnyújtásra van szükség minden területen, és ugyanúgy segítenünk kell a pedagógusokat is. Ahogy a világ halad, a kreativitásnak és az innovációnak a területeit hívja elő első-sorban, ehhez muszáj felzárkózni. Ezen múlik a túlélésünk, nem is csak hosszú távon. Olyan kérdések vannak a világban, amelyekhez nagyon nagyfokú kreativitás és a másképp gondolkodás tudása szükséges. A tehetséggondozáson a jövőnk múlik.